ناڵەشکێنە
سەرجەمی گۆرانییەکانی حەسەن زیرەک

ئەوە ناوی کتێبێکە کاک 'قادر نەسیری نیا' نووسیویە و لە سنە چاپ بووە. کتێبەکە بریتییە لە سەرەتایەکی 11 لاپەرەیی، 388 لاپەرە شیعری گۆرانییەکان، 50 نۆتەی گۆرانییەکان و ژمارەیەک وێنەی پەیوەندیدار بە حەسەن زیرەک، و بەم پێیە، سەرچاوەیەکی گەلێک باشە بۆ کاری لێکۆڵینەوەی دوارۆژ لە سەر ئەو گۆرانیبێژە مەزنەی گەلەکەمان.

بە داخەوە هەموو، یا زوربەی ئەو کتێبانەی وا سەبارەت بە گۆرانیبێژە کوردەکان نووسراون و بۆ نموونە "گەوهەریّ" ی کاک عوسمان شارباژێری (سەبارەت بە حەسەن زیرەک)، "بازی بێریان" ی کاک محەممەد حەسەن ئەحمەد (سەبارەت بە محەممەدی ماملێ)، "عەلی مەردان ..." ی کاک عەبدولقادر عەلی مەردان، و تەنانەت "سەید عەلی ئەسغەری کوردستانی" کاک محەممەد حەمە باقی – کە سەروگەردنێک لە پێش ئەوانی دیکەوەیە، بایەخیان بە بابەتی لاوەکی، واتە غەیرەمۆسیقایی، کاری ئەو هونەرمەندە مەزنانە داوە و بۆ نموونە، یارمەتییان لە کەسانی شارەزای مۆسیقا وەرنەگرتووە بەشێکی کتێبەکان تایبەت بەو لایەنە سەرەکییە بکەن. لە ئەنجامدا، هەموویان لە باری هەڵسەنگاندنی هونەری و تەکنیکی، واتە مۆسیقاییەوە لە کورتی دەدەن و بەرهەمهێنەرانیان لە جیاتی مۆسیقا، نرخ بۆ شیعری گۆرانییەکان یا بابەتی لاوەکی تردادەنێن. ئەم ڕەوتە، وەها بۆتە گشتی و بایەخ نەدان بە مۆسیقا بە شێوەیەک ئاسایی بۆتەوە کە کتێبی "کاروانی هونەری ماملێ" ی کاک سمایلی ماملێ و تەنانەت "مێژووی مۆسیقای کوردی" کاک محەممەد حەمەباقیش دەراوێکی ئەوتۆ لە ڕەوت و تایبەتمەندی مۆسیقای کوردی و پەیوەندییەکانی لەگەڵ مۆسیقای هاوچەرخی ئێرانی، ئازەربایجانی، عەرەبی و تورکی ڕوون ناکەنەوە. هیوادارم ئەو کەموکورتییە هەرە گرنگە لە داهاتوودا بە هیممەتی "شارەزایان وپسپۆڕان" ی مۆسیقا قەرەبوو بکرێتەوە.

بە داخەوە ئەو دوو سەرەتایەی کە بۆ کتێبەکە نووسراون بابەتێکی بەرچاویان تێدا نییە جگە لە چاپی دەقی دوو نامەی حەسەن زیرەک بۆ ڕادیۆ بەغدا لە ساڵی 1963 دا کە نارەزایی دەربرینە بەرانبەر بە بڵاوبوونەوەی گۆرانییەکی خۆی بە ناوی "ئەسمەریارم جوانە" بەناوی ئەحمەد شاباژەوە. بەڵام کاری هەرە گرنگ و جێگەی دەستخۆشی نووسەر و بڵاوکەرەوەی کتێبەکە، ئەوەیە کە 50 نۆتەی گۆرانییەکانی حەسەن زیرەکیان لە کۆتایی کتێبەکەدا چاپ کردووە.

سەبارەت بە دەقی سەرەکی کتێبەکە، واتە شیعری گۆرانییەکان، دەبێ بڵێم زەحمەتی زۆری لەگەڵ کێشراوە و گۆرانییەکان دابەش کراون بە سەر 4 بەشی سەرەکیدا:

- گۆرانییەکانی سەر ڕادیۆ بەغدا ؛
- گۆرانییەکانی ڕادیۆ تاران؛
- گۆرانییەکانی سەردەمی ڕادیۆ کرماشان؛ و
- گۆرانی مەجلیسی، واتە ئەوانەی لە کۆبوونەوەی دۆستانە و لە ماڵ و قاوەخانە و شوێنی گشتیتردا، گوتراون.

جگە لە حەسەن زیرەک خۆی، کە بۆکانییە و بەم پێیە سەرجەمی کتێبەکە لە پەیوەندی ئەم زنجیرە ووتارەدا دەبێت، لە گەلێک گۆرانیدا باس لە بۆکان و دەوروبەری (بەگزادەی هەوشار، ئەحمەدئاوا، سلێمانکەندی، کارخانەی میاندواو) وهەروەها کەسایەتی بۆکانی (ئامین، تووران، ڕەشیدی ڕۆستەم پاڵەوان- کە ئەودەم گزیری ئاغاکانی بۆکان بوو، و هەروەها گەورەپیاوانی وەک سەیدی زەمبیل، سەیدکامیل، عەلیشا و...) کراوە:

بە کوێریی چاوی کابرا ماڵی وا لە بۆکانە (ل. 17)
یاری خۆم لە سابڵاغە، لێوئاڵم لە بۆکانی (ل.30)
لێرە مەمنێژن خاکەکەی سوورە بمبەنەبۆکان نێوم مەنشوورە (ل. 32)
بۆچی لەمن ناپرسی؟ کورتێ! خەڵکی بۆکانم (ل. 33)
تووبا خاڵ شین لە بانە لێوئاڵم لە بۆکانێ (ل.41)
ئەو دڵەم بۆی سەرگەردانە ئامینم لە بۆکانە (ل.52)
لە چۆمی مەجیدخانە لێوئاڵم لە بۆکانە (ل. 60)
بە مەشموولیان نووسیوم، لە دەفتەری بۆکانێ ئەرێ دەمگرن بە نیزام، کەس مەسکەنم نازانێ (ل. 79)
جەددی سەید کامیل هاوار ماڵیان وا لە قاقڵاوا (ل.79)
قەمتەرە لەگەڵ بورهان/ کولیجە و مڵکی دەرمان/ میراوا لەگەڵ بۆکان/ حەسار دەگەڵ قازلیان/
هەرمێلە موڵکی "خانان"/ هەموو بەقوربانی بێ/ لەگەڵ کاولێ سامرەندان (ل. 83).

تەنانەت هەندێک گۆڕانکاری کۆمەڵایەتی و ئابووری، بۆ نموونە دامەزرانی حەمامی نمرە لە بۆکان (کە لام وایە هی ساڵانی نێوان 1335تا 1337 بێت)، لە بەر چاوی ئەو هونەرمەندە بازرەبووە، وون نەبوون و لە ڕادیۆ بەغدا خستوونیەتە توێی چەند گۆرانییەوە و یەک لەوانە گۆرانی "ئای بە لەنگەر بە لەنگەر"ە:

دەردت لە ماڵم چاوجوان — ئەودڵەم بۆت بوو سەرگەردان
هی من بێ، بۆت دەفرۆشم — حەمامی نمرەی بۆکان
هێشتا دروست نەکراوە — لە ئەمریکا و لە ئەلمان
دار و پەردووی ئاسنە — پاکی بۆی هات لە ئەلمان
عەمەلەی یەکی یەکی — ئیعاد [؟] ئەهات لە تاران....
تاق تاق و خانە خانە — لە بۆ جێگای جلەکان
فەوارەی لە عەرزییە — ئاوی دەچێتە ئاسمان
حەوزەکەی ڕەنگاوڕەنگە — تێیدایە ماسی ئەڵوان
تەختی بەردی مەڕمەڕە — تێیدا ئەنوێنێ ئینسان
کردوویە بە حەمامچی — کوڕەکەی ڕۆستەم پاڵەوان *[ڕەشیدی باوکی محەمەد و عەلی پەهلەوانی]*
(ل. 16]

ئەوانە تەنیا شیعری گۆرانییەکانی ڕادیۆی بەغدا بوون. لە هەموو بەشەکانی دیکەشدا بۆکان حوزووری هەمیشەیی هەیە، کە نموونەیەکیان گۆرانی "مریەم بۆکانی"یە.
هاوڕێ لەگەڵ بۆکان، سەقز و بانە و بە تایبەت سابڵاغیش لە شیعرەکاندا شوێنی تایبەتیان هەیە.

بە داخەوە هەڵەی نووسین و چاپ لە کتێبەکەدا کەم نین، بۆ نموونە گۆرانی "لە پێشدا"، پێنج جار وەک "لەپێدا" نووسراوە (ل. 70)، جرسە بە جلسە نووسراوە وسامڕەند بە سازەند و چەندەها هەڵەی تر، کە هیوایە لە چاپی دووهەمی کتێبەکەدا بە یارمەتی کەسانێکی خەڵکی ناوچەی بۆکان و شارەزای زمانی حەسەن زیرەک، هەڵەبڕی بکرێن.

هەر لێرەدا بڵێم کە چەندساڵێک پێش ئێستا، کاک برایمی فەڕشی و "گرووپی شانۆی کۆچەر" هاوڕێ لەگەڵ چەند کەس لە دڵسۆزانی فەرهەنگی کوردی لە ئاڵمان شیعری زۆرێک لە گۆرانییەکانی حەسەن زیرەکیان نووسیبیەوە، بەڵام تا ئێستا بڵاویان نەکردوونەتەوە. ئەو کارە هەرەوەزە دەبێ گەلێک جێگەی بڕوا بێت و من هیوادارم کاک برایم کە تۆمارەکانی لە لایە، بتوانێ بڵاو بکاتەوە.

قادر نەسیری نیا، *"ناڵەشکێنە - سەرجەمی گۆرانییەکانی حەسەن زیرەک"*؛ پێداچوونەوە و ڕێک وپێک کردنی حەسەن گۆران؛ نۆت نووسینی وەحید موعتەسەمی؛ چاپی دووهەم: دەزگای ڕۆشنبیری گۆران؛ سنە؛ 2007؛ + 399 لاپەڕە، کوردی.